

O'YINLAR ORQALI BOLALARNING AQLIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Maxmudova Oygul Toxirjonovna

FarDU Maktabgacha ta'lim kafedrası

ORCID:

Axatjonova Sevinch Muhammadali qizi

FarDU Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

ORCID:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15043214>

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yinlarning ahamiyati yoritiladi. Jean Piaget, Lev Vygotsky, Howard Gardner va David Elkind kabi olimlarning ilmiy ishlari asosida bolalar tafakkuri va intellektual rivojlanishi jarayonida o'yinlarning tutgan o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinlar bolalarning mantiqiy fikrlashi, xotirasi, ijtimoiy ko'nikmalari va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, o'yinlar bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, stressni kamaytirish, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: o'yin, aqliy rivojlanish, bolalar psixologiyasi, mantiqiy fikrlash, ijodiy tafakkur, xotira, strategik o'yinlar, stressni kamaytirish, ta'limiy o'yinlar, kognitiv rivojlanish.

Annotation: This article examines the role of games in the development of children's intellectual abilities. Based on the scientific works of Jean Piaget, Lev Vygotsky, Howard Gardner, and David Elkind, the significance of games in the process of shaping children's thinking and intellectual growth is analyzed. Research shows that games serve as an important tool for developing logical thinking, memory, social skills, and creative imagination in children. Additionally, games help build self-confidence, reduce stress, enhance decision-making skills, and foster cognitive development.

Keywords: game, intellectual development, child psychology, logical thinking, creative imagination, memory, strategic games, stress reduction, educational games, cognitive development.

Аннотация: В данной статье анализируется значение художественной литературы в развитии речи детей дошкольного возраста. Через сказки, стихи, рассказы автор объясняет значение культуры речи детей, а также эмоционального восприятия, воображения и творческого мышления, а также расширения словарного запаса, правильного произношения слов, формирования навыков связного и

логичного выражения мыслей. В статье со всех сторон анализируется роль и значение художественной литературы в развитии речи дошкольников, а также даются практические рекомендации по повышению личностного развития и социальной гибкости детей. Также подчеркивается необходимость использования родителями и воспитателями эффективных методических приемов из художественной литературы дома и в организациях дошкольного образования, а также важность активизации речевой деятельности посредством инсценировок.

Ключевые слова: игра, интеллектуальное развитие, психология детей, логическое мышление, творческое воображение, память, стратегические игры, снижение стресса, образовательные игры, когнитивное развитие.

Bolalarning intellektual rivojlanishi ta'lim jarayonida muhim omillardan biridir. Zamonaviy pedagogika va psixologiya sohalarida bolalarning o'yin orqali o'rganishi ularning aqliy va ijtimoiy qobiliyatlarini shakllantirishda samarali usul ekanligi isbotlangan. Jean Piaget bolalarning bilish jarayonlari o'yin orqali rivojlanishini ta'kidlagan bo'lsa, Lev Vygotsky ijtimoiy muloqot va o'yinlarning ta'limdagi o'rniga urg'u beradi. O'yinlar bolalarning atrof-muhitni o'rganish, yangi bilimlarni o'zlashtirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlarga ko'ra, o'yinlar bolalarning nafaqat intellektual, balki ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ta'lim jarayonida o'yinlardan samarali foydalanish muhim hisoblanadi.

Jean Piaget bolalarning tafakkur rivojlanishini to'rt bosqichga ajratadi: 1) Sensomotor bosqich (0–2 yosh) – bola sezgilari va harakatlari orqali o'rganadi. 2) Preoperatsional bosqich (2–7 yosh) – bola ramziy o'ylash va tasavvur qilishni o'rganadi. 3) Konkret operatsiyalar bosqichi (7–11 yosh) – mantiqiy fikrlash shakllanadi. 4) Formal operatsiyalar bosqichi (11 yoshdan katta) – abstrakt tafakkur rivojlanadi. Lev Vygotsky esa bolalarning bilim olish jarayonida ijtimoiy muloqot va roli o'yinlarning katta o'rne borligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, bolalar o'yin orqali kattalarning tajribalarini o'zlashtiradi va mustaqil fikrlashga o'rganadi. Howard Gardner esa bolalar turli intellektual yo'nalishlarga ega ekanini va har xil o'yinlar ularning qobiliyatlarini o'stirishini ta'kidlaydi. Masalan, musiqiy o'yinlar eshitish qobiliyatini, mantiqiy o'yinlar esa matematik tafakkurni rivojlantiradi.

Shaxmat va dama – tahliliy tafakkurni rivojlantiradi. - Sudoku, krossvord va jumboqlar – mantiqiy fikrlashni mustahkamlaydi. - Matematik viktorinalar va hisob-kitob o'yinlari – matematik bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Lego va mozaikalar – muhandislik tafakkurini rivojlantiradi. -
Rassomchilik va hunarmandchilik o'yinlari – tasavvur va san'atga bo'lgan
qiziqishni oshiradi. - Drama va rolli o'yinlar – hissiy intellektni oshirishga xizmat
qiladi.

Jamoaviy o'yinlar – "Sherik top", "Jamo'a bilan muammo hal qilish". -
Emotsional intellektni oshirish uchun o'yinlar – "Men qanday his qilyapman?"
o'yini.

Bolalarning aqliy rivojlanishida o'yinlar katta ahamiyatga ega.
Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinlar mantiqiy fikrlash, ijodiy tafakkur, xotira
va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, bolalarning stressni
kamaytirishiga va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga ham yordam beradi. Shu
sababli, ota-onalar va pedagoglar bolalar uchun o'yinlar tanlashda ongli
yondashishlari lozim.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. Norton.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
3. Gardner, H. (1983). Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. Basic Books.
4. Elkind, D. (2007). The Power of Play: Learning What Comes Naturally. Da Capo Press.
5. Singer, D. G., Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2006). Play = Learning: How Play Motivates and Enhances Children's Cognitive and Social-Emotional Growth. Oxford University Press.

